

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»**

ДЛЯ АСПІРАНТІВ
(здобувачів вищої освіти
ступеня доктора філософії)

**Харків
2024**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»
ДЛЯ АСПРАНТІВ
(здобувачів вищої освіти
ступеня доктора філософії)

Харків
2024

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого
(протокол № 10 від 15.05 2024 р.)*

Укладачі:
О.Г. Данильян, Ю.Ю. Калиновський

**Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни
«Філософія прав людини» для аспірантів (здобувачів вищої
освіти ступеня доктора філософії) / уклад.: О.Г. Данильян, Ю.Ю.
Калиновський. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого,
2024. 44 с.**

© Данильян О. Г., Ю.Ю. Калиновський 2024.
© Національний юридичний університет імені Ярослава
Мудрого, 2024.

ВСТУП

«Філософія прав людини» є варіативною навчальною дисципліною, яка має міждисциплінарний характер та передбачає засвоєння сутності, змісту, антропологічних й ціннісних основ прав людини у сучасному світі тощо. Вивчаючи дану дисципліну, аспірант має засвоїти основні концепції прав людини, мати уявлення про історію та сучасність захисту прав людини як необхідної складової формування громадянських якостей особистості. Відповідна навчальна дисципліна призначена для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії).

Метою навчальної дисципліни «Філософія прав людини» є формування у аспірантів сучасного юридичного світогляду, заснованого на загальнолюдських цінностях і повазі до людської гідності та прав людини, а також формування предметних компетентностей у сфері правозахисної діяльності.

У результаті вивчення дисципліни «Філософія прав людини» аспіранти повинні:

- **мати системні знання** про головні положення концепції прав людини, розуміти її значення в сучасному світі; вивчити основні підходи до обґрунтування прав людини, історію виникнення і розвитку ідеї прав людини, а також зміст сучасних дебатів навколо неї; засвоїти світоглядні засади, покладені в основу національних та міжнародних стандартів прав людини; вирізняти філософські аспекти окремих різновидів прав людини; розуміти сенс та зміст основних документів з прав людини, знати типові порушення прав людини та механізми їх усунення;

- **уміти самостійно аналізувати** факти, явища та процеси, пов'язані з правами людини, у їх діалектичному взаємозв'язку та з урахуванням змін, що відбуваються у світі й Україні; критично оцінювати правову дійсність, соціальні процеси, політичні, економічні, екологічні, культурні, соціально-психологічні явища й події; формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтовувати власну світоглядну та громадянську позицію; володіти методологією наукового пізнання, творчої діяльності,

застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань та участі у науковій дискусії з прав людини;

– **володіти** методологією наукового пізнання соціальних явищ та процесів, основами філософсько-правового аналізу прав людини для застосовування отриманих знань у професійній та громадській діяльності.

Для аспірантів передбачено 24 години лекцій та 36 годин практичних занять, а також 120 годин відведено для самостійної роботи.

Форма контролю – іспит.

ЗАТВЕРДЖЕНО

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Розділ I. ФІЛОСОФСЬКІ ВИТОКИ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Предмет та особливості філософії прав людини

Права людини як предмет філософської рефлексії. Головні проблеми і завдання філософії прав людини. Необхідність філософського осмислення прав людини. Правові, релігійні та культурні витоки філософії прав людини. Структура прав людини. Носії, адресати і зміст прав людини. Права людини і права громадянина. Права людини як моральні права і як юридичні права. Природні і позитивні права. Негативні свободи, права участі та соціальні права. «Вродженість», «священність» і «невідчужуваність» прав людини. Філософія прав людини в системі гуманітарного знання та в системі юридичних дисциплін. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.

2. Філософське обґрунтування ідеї прав людини

Існування прав людини: теоретичне і практичне значення. Скептичний і нескептичний підходи до обґрунтування прав людини. Концепції прав людини як ідеальний проект. Підходи до обґрунтування прав людини: абсолютне обґрунтування та відносне обґрунтування. Антропологічна основа прав людини: людська гідність, біологічна природа, автономія особистості, раціональність. Людська гідність як джерело прав людини. Обґрунтування прав людини з позицій максимальної і мінімальної антропології. Права людини як взаємне забезпечення дієздатності. Моральний підхід до обґрунтування прав людини через «трансцендентальний обмін» (О. Гьоффе). Права людини як основа права. Суверенітет народу і права людини як принципи

легітимації правопорядку (Ю. Габермас). Експлікативно-екзистенційне обґрунтування прав людини (Р. Алексі). Необхідність обґрунтування прав людини: прогресивний і регресивний контексти. Проблема ґрунтовних філософських принципів «Загальної декларації прав людини». Невизначеність, суперечливість, недосконалість і розбіжності позицій «універсальної» гуманістичної конвенції: критика теорії прав людини в політичній історії та філософії права. Проблема актуальності класичного каталогу прав людини та підстави для його перегляду. Права людини як «совість людства». Основні типи теоретичного обґрунтування прав людини. Релігійне обґрунтування: канонічна версія походження та легітимації невідчужуваних прав людини. Утвердження ідеалів соціального егалітаризму. Природне обґрунтування прав людини: біологія людини – підстава для затвердження ідеалів елітаризму. Питання природності стану рівноправ'я в раціональній філософії. Погляд на права людини в утилітарній етиці та етиці раціонального індивідуалізму. Раціональне обґрунтування прав людини, «теорія інтересу» Дж. Фінніса, раціональний консенсус щодо прав людини у демократичному суспільстві. Відсутність «вищих цінностей», забуття гуманізму. Конфлікт між теорією прав людини та гуманізмом. Гуманістична критика прав людини. Моральне обґрунтування прав людини у філософії І. Канта. Принцип морального обов'язку, автономії волі, абсолютного добра і альтруїзму як етичні основи гуманізму та джерело прав людини. Дискусія про права тварин. Безмежність прав людини по відношенню до тварин. Специзм як видова дискримінація.

3. Генеза ідеї прав людини

Міжкультурна схожість: ідея людської гідності і боротьби проти несправедливого панування як передісторія ідеї прав людини. Роль світових релігій у формуванні концепцій прав людини. Роль і місце прав людини у західній та східній культурах. Утвердження ідеї людської гідності у античності, середньовіччі та Відродженні. Права людини в контексті юридичного світогляду Нового часу. Основні підходи до розуміння прав людини в моральній, правовій і політичній

філософії ХХ ст. Сучасне розуміння прав людини. Права людини у світлі викликів ХХІ ст. Права людини в українській інтелектуальній традиції. Законодавче закріплення прав людини. Теорія поколінь прав людини і дискусії навколо неї. Сучасний каталог прав людини.

4. Антропологічне підґрунття прав людини

Фундаментальний статус та методологічний сенс прав людини у проблемному полі правової антропології. Права людини як легітимація системи права і теорії права. Місце прав людини в контексті мінімальної і максимальної антропології. Зміна антропологічної парадигми, основні її тенденції: модерн, постмодерн, метамодерн. Образ людини в сучасній парадигмі метамодерну: індивідуалізм, терпимість, рівність, конкурентоздатність. Новий спосіб прочитання світу людиною. Сприйняття і мислення у віртуальній метареальності. Філософська логіка постпостмодерну: синергія множинних реальностей. Правова реальність як простір легальної симуляції, її кореляція з образом людини. Дигітальна культура і техніка присутності. Сучасний суб'єкт прав як «Людина присутня». Актуальний спектр прав людини, обґрунтування пріоритетів. Свобода тіла, розуму, тілесності. Розширення меж свободи на штучні сфери буття людини. Спроби відновлення природності. Права людини – засіб її комфортної присутності в гіперпросторі безмежних можливостей, оптимальний спосіб її буття і самореалізації. Бездуховність перманентного вибору вільного суб'єкта права. Неактуальність суб'єкта моралі. Віртуальна присутність та право на задоволення як суттєві атрибути буття постлюдини. Модифікації і розвиток чуттєвості: шлях до абсолютної свободи, всемогутності й антропологічного тріумфу людини.

5. Ціннісні основи прав людини

Природа та ієрархія цінностей феномену прав людини. Свобода як фундаментальна цінність. Дійсність і уявність свободи. Людина як свобода. Свобода позитивна і негативна (І. Берлін). Свобода як умова можливості й причина необхідності

прав людини. Проблема співвідношення абсолютної та відносної свободи. Свобода і відповідальність в умовах сучасної дигітальної культури. Свобода і правопорядок. Межі свободи і межі прав людини. Рівність як правова цінність. Теорії рівності і обґрунтування нерівності. Рівність як презумпція і фактична нерівність. Підстави та сучасні форми дискримінації. Толерантність як ціннісне підґрунтя прав людини. Правові та соціокультурні межі толерантності у демократичному суспільстві. Свобода і рівність: дискурс конфлікту й компромісу. Ідеологічні аспекти співвідношення свободи і рівності. Справедливість як цінність. Права людини як основа справедливості. Справедливість і свобода. Рівність і справедливість. Справедливість і солідарність. Справедливість в умовах плюралізму. Ідея глобальної справедливості. Соціальні та культурно-історичні чинники несправедливості. Перспективи подолання несправедливості.

Розділ II. СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

6. Філософія прав людини у XXI сторіччі

Етико-юридичний вимір суб'єктивних прав. Постгуманізм і біоетика. Соматичні права як вид особистих прав людини і етико-юридична проблема. Свобода слова. Мовне насильство. Сучасні проблеми свободи совісті. Проблема соціально-економічних прав. Екологічна загроза і право на безпечне довкілля. Права людини в інтернет-просторі. Права людини і проблематика інтелектуальної власності. Сучасна критика концепції авторських прав. Проблема колективних прав людини. Виникнення ідеї колективних прав як реакція на геноцид і масову дискримінацію за расовою, етнічною, конфесійною, статевою та іншими ознаками. Меншини в теорії і практиці прав людини. Критика групових прав: дискусія між «ліберальними індивідуалістами» і «ліберальними культуралістами» (В. Кімліка, Дж. Валдрон). Академічні, громадські і політичні дебати навколо мультикультуралізму. Історична пам'ять і права людини. Толерантність, визнання, справедливість, розуміння, взаєморозуміння, примирення і досвід прощення в контексті

порушень колективних прав людини у XX-XXI ст. Сучасні дискусії щодо прав дитини. Проблема ювенальної юстиції.

7. Насильство і права людини

Теорії насильства і ідея ненасильства. Філософське розуміння насильства. Насильство і права людини. Поняття і природа насильства. Соціальні й психологічні чинники насильства. Типологія насильства за сферою прояву, методами здійснення та об'єктами. Сексуальне насильство і сучасна світова практика його подолання. Побутове насильство та його види. Культурно-історичні особливості побутового насильства. Проблема насильства у молодіжному середовищі. Насильство в публічній сфері. Держава як суб'єкт насильства, форми і межі легітимного насильства. Природа геноциду. Сутність екоциду та етноциду. Міжнародне насильство і права людини. Тероризм і тортури в сучасному світі. Дотримання прав людини у збройних конфліктах. Міжнародне гуманітарне право. Мир як умова дотримання прав людини. Міжнародні трибунали і проблема їх легітимності. Проблема захисту прав людини шляхом насильства.

8. Незахідні концепції прав людини

Джерела прав людини в країнах традиційної та релігійної правової сім'ї. Співвідношення прав індивіда і суспільства. Ознаки особистості та загальна цінність права в культурах Сходу й Заходу. Особливості теорії прав людини в Азії: традиційно-ментальне та політико-доктринальне обґрунтування, своєрідність легітимації прав людини. Конфуціанство, патерналізм і колективізм як вирішальні фактори правової культури і правосуб'єктності громадян Китаю. Традиційні підстави формування теорії прав людини в японському суспільстві: холізм, ієрархізм, гармонія, самодисципліна, моральність. Особливості законодавства, кримінальної політики і судової практики як гарантів прав людини в Китаї і Японії. Походження, характер і місце прав людини в релігійних правових системах країн ісламського сходу. Нормативний сенс шаріату. Співвідношення прав і обов'язків. Зміст азійських регіональних

декларацій прав людини в контексті міжнародних стандартів прав людини. Нерозвиненість інституту особистих прав, пріоритет колективних прав людини. Дискримінація та публічне насильство в ісламському соціумі як несанкціоновані, і як санкціоновані акти колективної волі громади. Права жінок на арабському сході. Ісламський фундаменталізм і європейська ліберальна «толерантність»: проблема співвідношення ціннісних систем. Права арабських біженців і мігрантів в Європі. Суперечливість когнітивних та поведінкових принципів азіяців і європейців: догматизм проти креативності. Критика абсолютного характеру Загальної декларації прав людини, політики мультикультуралізму й «гуманітарного» мілітаризму європейців в країнах ісламського сходу з позиції етнетики.

9. Права людини у глобалізаційному вимірі

Методологічне значення універсалізму і контекстуалізму для осмислення феномену прав людини. Сучасний варіант глобалізації та порушення прав незахідних країн. Право на іншість. Культурні розбіжності, реальні чи уявні. Етнетики і універсалістська макроетика (К.-О. Апель). Культуралізація політики. Принцип толерантності і його критика. Права людини та інститут громадянства. Мир як глобальна цінність й право людства. Національні режими прав людини. Права людини у політико-правових системах сучасності. Права людини у сучасній Україні: стан та перспективи розвитку. Права мігрантів і корінного населення в контексті стандартів прав людини. Міжнародне право щодо прав людини: основні стандарти та інститути, проблеми їх ефективності. Права людини і легітимність міжнародних інститутів. Права людини і світова бідність. Права людини і демографія. Дискусія про глобальну справедливість. Право на розвиток. Права людини як моральні вимоги до глобальних інституцій.

10. Футурологія прав людини

Футурологія як наука. Особливості футурологічних теорій щодо прав людини. Права людини у XXI сторіччі:

особливості, тенденції розвитку, проблеми реалізації. Глобальна біоетика: актуальний стан, проблеми, рішення. Соматичні права як вид особистих прав людини і етико-юридична проблема. Перспективи розвитку соматичних прав. Гендерна ідентичність і права людини. Трансгуманізм і права людини: етичні та юридичні аспекти трансформації людини. Виклики трансформативної антропології. Проблема клонування з позицій концепцій прав людини. Каталог прав людини в контексті глобальних загроз: питання про розширення або звуження. Тематика прав людини в художньому та документальному кінематографі. Науково-технічний прогрес і перспектива розширення кола суб'єктів прав. Захист прав людини як підґрунтя збереження людства.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема семінарського заняття № 1

Предмет та особливості філософії прав людини
(2 години)

П л а н

1. Предмет філософії прав людини. Специфіка філософського осмислення прав людини.
2. Ключові проблеми і завдання філософії прав людини.
3. Права людини як різновид прав. Ознаки та структура прав людини.
4. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.

Рекомендована література:

Алексі Р. Існування прав людини. *Право України*. 2011. № 8. С. 121-130.

Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 73-98.

Велика українська юридична енциклопедія. Т. 2. Філософія права. Харків: Право, 2017. 1128 с.

Головатий С. Про людські права. Лекції. Київ : Дух і літера, 2016. 760 с.

Дворкін Р. Серйозний погляд на права / пер. з англ. А. Фролкін. Київ: Основи, 2000. 519 с.

Загальна декларація прав людини (ООН, 1948). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада Європи, 1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Моїсєєв С. В., Сатохіна Н. І., Разметаєва Ю. С. «Філософія прав людини»: матеріали до навчального курсу. *Філософія права і загальна теорія права*. 2015. № 1-2. С. 416-433.

Моїсєєв С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118-134.

Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. 2-ге вид. Київ: Ніка-центр, 2012. 320 с.

Тема семінарського заняття № 2
Філософське обґрунтування ідеї прав людини
(4 години)

П л а н

1. Основні типи обґрунтування прав людини: релігійне, природне, раціональне, моральне.
2. Обґрунтування прав людини з позицій максимальної та мінімальної антропології.
3. Принципи обґрунтування прав людини у демократичних та недемократичних країнах.
4. Неактуальність класичного каталогу прав людини. Теоретичні та практичні підстави для його перегляду.
5. Гуманістична критика прав людини.

6. Дискусія про права тварин. Специзм як видова дискримінація.

Рекомендована література:

Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 180 с.

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край. 2009. 292 с.

Добрянський С. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини. *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України*. Серія І. Дослідження та реферати. Випуск 10. Львів.: «Астрон», 2006. 120 с.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ООН, 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ООН, 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. 287 с.

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.14 № 1706-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

Сатохіна Н. І. Обґрунтування прав людини: реконструкція проблеми. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2016. № 1. С. 119-127.

Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін.; за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.

Христова Г. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики. Харків: Право, 2018. 680 с.

Тема семінарського заняття № 3
Гене́за ідеї прав людини
(4 години)

П л а н

1. Зародження ідеї про права людини у стародавній філософії.
2. Антична філософська думка про права людини.
3. Проблематика прав людини в епоху середньовіччя та Відродження.
4. Права людини в контексті філософського світогляду Нового часу.
5. Філософські інтерпретації прав людини у XX сторіччі.
6. Права людини у вітчизняній філософсько-правовій традиції.

Рекомендована література:

Антонович М. М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. *Наукові записки. Політичні науки*. 2005. Т. 45. С. 9-17.

Бородін І. Л. Гене́за прав та свобод людини та громадянина. *Юридичний вісник*. 2010. № 3 (16). С. 12-16.

Веклич В. Історичні передумови сучасної концепції прав людини і громадянина. *Віче*. 2010. № 18. URL: <http://www.viche.info/journal/2195/>

Ковінко Д. В. Історія ідей та основні етапи розвитку прав людини. *Адміністративне право і процес*. 2012. № 2. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-2-2012/item/55-istoriya-idey-ta-osnovni-etapyrozvytku-prav-lyudyny-kovinko-d-v>

Лазур Я. Розвиток прав і свобод громадян у період античності. *Публічне право*. 2011. № 3. С. 245-252.

Мацькевич М. М. Гене́за прав людини: правовий та філософський аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 54-66.

Мороз С. П. Ідея прав людини в політико-правовій думці України (IX-XVIII ст.). *Проблеми законності*. 1998. Вип. 34. С. 19-25.

Тімашов В. О. Формування й закріплення інституцій прав і свобод людини в Україні (VI-XVII століття). *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4 (69). С. 170-175.

Турута О. В., Дубина Н. А. Становлення і розвиток ідеї прав і свобод людини в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 21-27.

Чечило М. В. Історичний генезис прав людини. *Держава і право: зб. наук. пр. Серія: Юридичні і політичні науки*. Київ: ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. Вип. 43. С. 106-110.

Тема семінарського заняття № 4
Антропологічне підґрунтя прав людини
(4 години)

П л а н

1. Права людини у проблемному полі правової антропології.
2. Образ і статус людини в сучасній антропологічній парадигмі.
3. Сутність людини у філософії модерну, постмодерну та метамодерну.
4. Сучасний суб'єкт прав: свобода тіла, розуму, тілесності.
5. Симулятивне буття, чиста присутність та право на задоволення як суттєві атрибути постлюдини.
6. Особливості реалізації прав людини у віртуальному просторі.

Рекомендована література:

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край. 2009. 292 с.

Гулевська Г. Ю., Сергєєва С. М. Біоетика та права

людини: міжнародно-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 3. С. 196-200.

Данильян О. Г., Дзюбань О. П. Діалектична єдність інформаційних прав та інформаційної свободи: до усвідомлення проблеми. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2017. Т. 1. № 32. С. 5-15.

Жданенко С. Б. Моральні цінності суб'єкта діяльності в інформаційному суспільстві: трансформація й віртуалізація. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2018. № 3 (38). С. 96-110.

Жданенко С. Б. Ціннісні основи самоідентифікації особистості. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 3 (26). С. 265-267.

Завальнюк В. В. Соматичні права людини з позицій юридичної антропології *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2011. Т. 10. С. 20-27.

Калиновський Ю. Ю., Кальницький Е. А. Взаємообумовленість розвитку правового суспільства та інституту прав людини в умовах трансформацій українського соціуму. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*. Зб. наук статей та тез наук. повід. / Редкол.: А. П. Гетьман, О. П. Бушан, О. Р. Дашковська та ін. Харків: «Точка», 2012. С. 34-41.

Романюк Є. О. Природні права людини як відправна ланка визначення сутності правової ідеології. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 126-133.

Усанова Л. А. Віртуальність як риса сучасності. *Філософські обрії*. 2011. № 25. С. 116-126.

Ціннісні основи прав людини (4 години)

П л а н

1. Права людини як загальнолюдська цінність. Сутність, склад, ієрархія цінностей феномену прав людини.
2. Свобода як умова виникнення та легітимації прав людини. Особливості здійснення і забезпечення свободи в сучасному суспільстві.
3. Свобода і відповідальність людини в сучасній дигітальній культурі. Межі свободи.
4. Свобода слова та право на самовираження: особливості реалізації і забезпечення.
5. Рівність як презумпція та види нерівності.
6. Форми дискримінації в сучасному світі. Позитивна дискримінація.
7. Справедливість як цінність. Справедливість в умовах плюралізму і толерантності.
8. Соціальні й культурно-історичні чинники несправедливості та перспективи її подолання.

Рекомендована література:

Берлін І. Два концепти свободи. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 546-583.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Свобода як сутнісна характеристика права: спроба філософського осмислення. *Проблеми законності*. 2010. Вип. 110. С. 180-189.

Роулз Д. Теорія справедливості (фрагменти з книги). URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/26.pdf>

Жданенко С. Б., Мелякова Ю. В. Сутнісні характеристики права на інформацію. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2019. № 3 (42). С. 142-155.

Жданенко С. Б. Ціннісні основи самоідентифікації особистості. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 3 (26). С. 265-267.

Калиновський Ю. Ю. Особливості реалізації соціальної справедливості у правовому суспільстві. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2013. Вип. 74 (№ 7). С. 172-175.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Відповідальність як ціннісна константа буття правового суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. № 2 (21). С. 21-33.

Калиновський Ю. Ю. Діалектика свободи та відповідальності у правовому суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 1 (24). С. 114-122.

Калиновський Ю. Ю. Системоутворююча роль правових цінностей та норм у вітчизняному державотворенні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2017. № 1 (32). С. 16–26.

Макінтайр А. Справедливість як чеснота: зміна концепцій. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 884-893.

Максимов С. І. Толерантність: правові проблеми. *Філософія права і загальна теорія права*. 2016. № 1–2. С. 15–120.

Міллер Д. С. Індивідуальна свобода і межі суверенності індивіда. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 436–453.

Рікер П. Право і справедливість. Київ: Дух і літера, 2002. 216 с.

Р о з д і л ІІ. СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тема семінарського заняття № 6
Філософія прав людини у ХХІ сторіччі
(4 години)

П л а н

1. Трансформація уявлень про права людини у ХХІ сторіччі. Четверте покоління прав людини.
2. Особливості реалізації прав людини в інформаційному суспільстві. Права людини в інтернет-просторі.
3. Свобода слова. Мовне насильство.
4. Екологічна загроза і право людини на безпечне довкілля.
5. Меншини в теорії і практиці прав людини.
6. Сучасні дискусії про права дитини.

Рекомендована література:

Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. *Філософія права і загальна теорія права*; пер. з англ. С. І. Максимова, О. О. Уварової. 2013. № 1. С. 73-98.

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край, 2009. 292 с.

Гулевська Г. Ю., Сергєєва С. М. Біоетика та права людини: міжнародно-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 3. С. 196-200.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Діалектична єдність інформаційних прав та інформаційної свободи: до усвідомлення проблеми. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2017. Т. 1. № 32. С. 5-15.

Завальнюк В. В. Соматичні права людини з позицій юридичної антропології. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2011. Т. 10. С. 20-27.

Кірсте С. Транспозитивні основи позитивних прав людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 178-195.

Малишев Б. В. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 23-29.

Моїсєєв С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118–134.

Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «Політика визнання». Київ: Альтерпрес, 2004. 172 с.

Тугендгат Е. Спор про права людини. *Філософія прав людини* / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана; пер. з нім. Київ: Ніка-центр, 2008. С. 48-58.

Тема семінарського заняття № 7
Насильство і права людини
(4 години)

П л а н

1. Онтологія насильства: поняття, природа, соціальні та психологічні чинники.

2. Типологія насильства за сферою прояву (сексуальне, сімейне, побутове, публічне) та за методами здійснення (фізичне, психологічне, економічне, інформаційне).

3. Побутове насильство та його види. Культурно-історичні особливості побутового насильства.

4. Насильство в публічній сфері. Проблема співвідношення індивідуальних і колективних прав.

5. Міжнародне насильство: тероризм та тортури в сучасному світі. Проблема суб'єкта міжнародного насильства.

6. Правові та позаправові шляхи подолання насильства.

Рекомендована література:

Гуня І. І. Види насильства у кримінальному праві. Форум

права. *Форум права*. 2014. № 2. С. 99-103.

Данильян О. Г. Механізм захисту прав людини в сучасному суспільстві: теоретико-правовий дискурс. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2013. № 4 (18). С. 48–55.

Дзьобань О. П. Насильство як модифікація антитолерантності. *Політологічний вісник. Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 54. С. 121–132.

Дзьобань О. П., Пилипчук В. Г. Проблема агресії і насильства: світоглядно-інформаційний вимір. *Освіта регіону*. 2012. № 2. С. 171–177.

Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану – міркування (Венеційська комісія, 2020). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)014-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)014-ukr).

Кушпін В. П. Генезис поняття насильства у теорії кримінального права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, *Юридичні науки*. Львів. 2014. № 807. С.137-140.

Мелякова Ю. В., Коваленко І. І., Кальницький Е. А. Акценти нової соціальності: спільнота, агентність, індивідуальні права. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2023. № 1 (56). С. 47-75.

Сучасне рабство через соцмережі. Як продають і купують хатніх робітниць у Кувейті. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-50273000>

Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл./ О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2017. 208 с.

Хабермас Ю. Концепт людської гідності та реалістична утопія прав людини. *Питання філософії*. 2012. № 2. С. 66-80.

Тема семінарського заняття № 8
Незахідні концепції прав людини

(4 години)

П л а н

1. Джерела, обґрунтування і особливості теорії прав людини у країнах традиційної та релігійної правової сім'ї.
2. Традиційні й ментальні підстави теорії прав людини у системах традиційної правової сім'ї (Китай, Японія).
3. Законодавство, кримінальна політика й правосуддя Китаю і Японії: аспект суб'єктивних прав людини.
4. Місце прав людини у системах релігійної правової сім'ї (країни ісламського сходу).
5. Азійські регіональні декларації прав людини у контексті міжнародних стандартів прав людини.
6. Дискримінація та публічне насильство в ісламському соціумі. Права жінок.
7. Ісламський фундаменталізм і європейська ліберальна «толерантність»: співвідношення ціннісних систем.
8. Критика мультикультуралізму й універсалізму теорії прав людини з позиції етнетики.

Рекомендована література:

Cotterrell R. A Concept of Law for Global Legal Pluralism? S. P. Donlan and L. H. Urscheler eds., *Concepts of Law: Comparative, Jurisprudential and Social Science Perspectives*. Farnham: Ashgate, 2014. P. 193-208.

Human Rights in Asia. N.-Y., 2008. 254 p.

Petersen C. Bridging the Gap: The Role of Regional and National Human Rights Institutions in the Asia Pacific. *Asian-Pacific Law & Policy Journal*. 2011. Vol. 13/1. P. 174-209.

Shelton D., Carozza P. *Regional Protection of Human Rights*. 2nd edition. Oxford : Oxford University Press, 2013. 992 p.

Бехруз Х. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та ісламські міжнародно-правові документи (компаративістський аналіз). *Право України*. 2010. № 10. С. 114-118.

Катруца Н. Б. Вплив ідей конфуціанства на систему виховання в Японії. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2008. № 5. С. 161-164.

Левчук М. В. Концепція прав і свобод людини в мусульманському праві. *Право.ua*. 2015. № 2. С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_2_3.

Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи в сучасному світі: монографія. Харків: Право, 2015. 352 с.

Львова О. Л. Правові документи про права людини в ісламі: характерні риси. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 4. С. 12-19.

Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОРУМ», 2018. 364 с.

Сучасне рабство через соцмережі. Як продають і купують хатніх робітниць у Кувейті. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news50273000>

Тема семінарського заняття № 9
Права людини у глобалізаційному вимірі
(2 години)

П л а н

1. Права людини у глобальному просторі: стандарти та особливості забезпечення.
2. Право людини на мирне існування.
3. Права людини у політико-правових системах сучасності.
4. Право людини на демократію.
5. Права людини в Україні: стан та перспективи розвитку.

Рекомендована література:

Encyclopedia of Human Rights / ed. by David P. Forsythe. Oxford Univ. Press, 2009. 2672 p.

Kaldor M. New and old wars: organized violence in a global era. 3rd ed., Cambridge; Malden: Polity, 2012. 268 p.

Алексі Р. Інституціоналізація прав людини в демократичній конституційній державі. Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана; пер. з нім. Київ: Ніка-центр, 2008. С. 172-189.

Доннеллі Д. Культурний релятивізм та універсальні права людини. Права людини: концепції, підходи, реалізація: пер. з англ. / під ред. Б. Зізік. Київ: Ай Бі, 2003. С. 129-144.

Калиновський Ю. Ю., Кальницький Е. А. Взаємообумовленість розвитку правового суспільства та інституту прав людини в умовах трансформацій українського соціуму. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*. Зб. наук статей та тез наук. повід. / редкол.: А. П. Гетьман, О. П. Буцан, О. Р. Дашковська та ін. Харків: Точка, 2012. С. 34-41.

Максимов С. Універсальність прав людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 110-117.

Робертсон Д. Злочини проти людства: боротьба за правосуддя в усьому світі / пер. з англ. Г. Є. Краснокутського; наук. ред. М. О. Баймуратов. Одеса: Бахва, 2006. 628 с.

Романюк Є. О. Природні права людини як відправна ланка визначення сутності правової ідеології. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 126-133.

Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір. Харків: Право, 2011. 552 с.

Щирба М. Ю. Ознаки трансформації прав людини в умовах глобалізації суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2016. № 837. С. 378-382.

Яковюк І. Державний суверенітет і права людини: питання співвідношення і пріоритету. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2 (61). С. 18-31.

Тема семінарського заняття № 10

Футурологія прав людини

(4 години)

П л а н

1. Права людини в синергії викликів ХХІ століття.
2. Біобезпека в контексті біоетики.
3. Соматичні права та перспективи їх розвитку. Гендер в системі прав людини.
4. Клонування, комодифікація органів та тканин в контексті соматичних прав людини.
5. Етичні та юридичні аспекти тілесної трансформації людини.
6. Кінематографічний образ прав людини.
7. Трансгуманізм – світогляд ХХІ століття чи цивілізаційна загроза людству?
8. Науково-технічний прогрес і перспектива розширення кола суб'єктів прав.

Рекомендована література:

Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навч. посібник. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова, 2017. 155 с.

Гулевська Г. Ю., Сергєєва С. М. Біоетика та права людини: міжнародно-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 3. С. 196-200.

Кірсте С. Транспозитивні основи позитивних прав людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 178-195.

Радзієвський В. О. Інфракультура модифікації тіл: резонансний контекст. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2015. Вип. 9. С. 141-148.

Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Харків: «Финарт», 2013. 196 с.

Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О.Г.Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін.; за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право,

2020. 344 с.

Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. 2-ге вид., допов. Харків: Право, 2019. 404 с.

Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. 2-ге вид. Київ: Ніка-центр, 2012. 320 с.

Хейлз Кетрін Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці / пер. з англ. Є. Марічева. Київ: Ніка-центр, 2013. 430 с.

Шевченко Н. В. Гендерні студії в Україні. *Наукові праці*. 2002. Вип. 10. Політичні науки. С. 55-63. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2002/23-10-10.pdf>

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Монографії, підручники, навчально-методичні посібники та довідкові видання з філософії прав людини

Велика українська юридична енциклопедія. Т. 2. Філософія права. Харків: Право, 2017. 1128 с.

Глобальні виклики в цифрову епоху: вектори філософського осмислення: монографія / Штанько В. І. та ін. Харків: ХНУРЕ, 2019. 183 с.

Головатий С. Про людські права. Лекції. Київ : Дух і літера, 2016. 760 с.

Голянич М. Ю. Футурологія. Філософія майбуття: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 539 с.

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край. 2009. 292 с.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник. 4-те вид., переробл. Харків: Право, 2023. 424 с.

Дворкін Р. Серйозний погляд на права. Київ.: Основи, 2000. 519 с.

Донеллі Д. Права людини у міжнародній політиці. Львів: Кальварія, 2004. 280 с.

Дюрант В. Уроки історії. Огляд історії людства як продукту людського досвіду [пер. з англ. Г. Пшеничної]. Харків : Віват, 2022. 173 с.

Міллер Д. С. Індивідуальна свобода і межі суверенності індивіда Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 436-453.

Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. 287 с.

Перлін Дж. Права людини: концепції, підходи, реалізація. Київ: Ай-Бі, 2003. 262 с.

Підлісний М. М., Шубін В. І. Філософія цінностей: історія і сучасність: монографія. Дніпро: Ліра ЛТД, 2017. 199 с.

Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.

Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя : монографія / Л. М. Герасіна, І. В. Головка, І. Д. Денисенко та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2017. 560 с.

Робертсон Д. Злочини проти людства: боротьба за правосуддя в усьому світі / Пер. з англ. Г. Є. Краснокутського; наук. ред. М. О. Баймуратов. Одеса: Бахва, 2006. 628 с.

Роулз Д. Теорія справедливості (фрагменти з книги). URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/26.pdf>

Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія / за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, 2019. 280 с.

Соціологія права: енциклопедичний словник / Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2020. 984 с.

Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / [О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.] ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350 с.

Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін.; за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.

Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2017. 416 с.

Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. 2-ге вид., допов. Харків : Право, 2019. 404 с.

Філософія прав людини / За ред. Ш. Гюспата та Г. Ломанна. Київ: Ніка-Центр, 2008. 320 с.

Христова Г. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики. Харків: Право, 2018. 680 с.

Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика ЄСПЛ у контексті західної правової традиції. Київ : Реферат, 2010. 848 с.

Інтернет-ресурси:

Баумейстер А. Ідея модерну і традиція Заходу. URL: https://risu.ua/andriy-baumeyster-ideya-modernu-i-tradiciya-zahodu_n42885.

Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану – міркування (Венеційська комісія, 2020). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)014-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)014-ukr).

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/782>.

Загальна декларація прав людини (ООН, 1948). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада Європи, 1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ООН, 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ООН, 1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

Офіційний веб-сайт інституту філософії імені Г.С. Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>.

Офіційний веб-сайт Національної академії правових наук України. URL: <http://www.aprnu.kharkiv.org/>.

Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>.

Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>.

Френсіс Фукуяма про українську демократію і помилкові очікування URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/fukuyama-ukrayina-reformy-democratiya/31085269.html>.

Хартія основних прав Європейського Союзу (Рада Європи, 2000). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text.

СЕНМК. Стандартизований навчально-методичний комплекс кафедри філософії. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/120-kafedra-filosofii.html>

НЕІК. Навчальний електронний інформаційний комплекс кафедри філософії. URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=183>

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Напрямок підготовки	Характеристика навчальної дисципліни
		аспірантура
Кількість кредитів – 6		Варіативна
		Рік підготовки:

Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка реферату та його презентація	Підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії	другий	
Загальна кількість годин – 180			
Загальний розподіл годин: аудиторних – 60 самостійної роботи – 120	Освітньо-науковий рівень: доктор філософії	Лекції: 24 години	
		Практичні заняття: 36 годин	
		Самостійна робота: 120 годин	
		Вид контролю: іспит	

ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

- підготовка до практичних занять;
- самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань;
- робота з інформаційними ресурсами;
- підготовка до розгляду практичних дослідницьких завдань;
- підготовка контрольних робіт;

- підготовка до іспиту згідно з переліком розроблених кафедрою питань.

ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ:

- лекції;
- практичні заняття;
- виконання індивідуальних пошукових завдань.

КРИТЕРІЇ

**оцінювання знань для аспірантів
(здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)**

1. ***Організація поточного контролю.*** Оцінювання знань аспірантів з навчальної дисципліни «Філософія прав людини» здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК).

Загальним об'єктом оцінювання знань аспірантів є відповідні частини навчальної програми дисципліни, засвоєння яких перевіряється під час ПК.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, здатності осмислити зміст окремих тем чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні дослідницьких завдань.

Об'єктами ПК знань аспірантів є: систематичність та активність роботи на лекціях, семінарських заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні питань), виконання контрольних завдань, інші форми робіт.

Оцінювання результатів ПК здійснюється викладачем наприкінці вивчення навчальної дисципліни.

2. Критеріями оцінювання ПК є:

а) активність та рівень знань при обговоренні питань семінарських занять, відвідування відповідних форм навчального процесу, самостійне вивчення окремих тем чи питань, інші форми робіт (від 0 до 20);

б) оцінка за контрольні роботи, які проводяться у процесі вивчення кожного модуля дисципліни (від 0 до 10 балів за кожну

роботу). Конкретний перелік питань до письмової контрольної роботи, порядок і час її виконання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома аспірантів на початку навчального семестру.

Підсумковий бал за результатами ПК оформляється перед початком екзаменаційної сесії.

Загальна максимальна кількість балів за ПК складає 40 балів.

Мінімальна кількість балів за ПК, яка є допуском до складання екзамену – 25 балів.

У разі невиконання завдань ПК (у разі отримання менше, аніж 25 балів) з об'єктивних причин аспіранти мають право з дозволу викладача скласти їх до екзаменаційної сесії. Час та порядок складання визначає викладач.

3. **Підсумкове оцінювання** рівня знань аспірантів з філософії прав людини здійснюється на основі результатів поточного (ПК) та підсумкового контролю знань аспірантів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Завдання, що виносяться на ПКЗ, оцінюються від 0 до 60 балів.

ПКЗ з філософії прав людини проводиться у формі іспиту з вузлових питань, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання з сучасними соціальними і правовими проблемами та дослідницькими завданнями.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, порядок і час їх складання визначаються кафедрою і доводяться до аспірантів на початку навчального семестру. До екзаменаційного білета включаються три питання з курсу філософії прав людини. Відповідь на кожне питання оцінюється від 0 до 20 балів.

**Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни
виставляється відповідно до такої шкали:**

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в університеті
A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80-89
C	ДОБРЕ – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75-79
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69

FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	20-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-19

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

1. Предмет філософії прав людини. Права людини як філософська проблема.
2. Філософія прав людини в системі гуманітарного знання та в системі юридичних дисциплін.
3. Головні проблеми і завдання філософії прав людини.
4. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.
5. Зародження ідеї про права людини у стародавній філософії.
6. Антична філософська думка про права людини.
7. Проблематика прав людини в епоху середньовіччя та Відродження.
8. Права людини в контексті філософського світогляду Нового часу.
9. Філософські інтерпретації прав людини у XX сторіччі.
10. Права людини у вітчизняній філософсько-правовій традиції.
11. Права людини як вид прав. Поняття і ознаки прав

- людини.
12. Права людини як моральні та юридичні права.
 13. Структура прав людини. Носії, адресати і зміст прав людини.
 14. Типи прав людини: вимоги, свободи, повноваження, імунітети.
 15. Основні типи обґрунтування прав людини: релігійне, природне, раціональне, моральне.
 16. Обґрунтування прав людини з позицій максимальної та мінімальної антропології.
 17. Принципи обґрунтування прав людини у демократичних та недемократичних країнах.
 18. Гуманістична критика прав людини.
 19. Безмежність прав людини щодо інших видів. Специзм.
 20. Антропологічна основа прав людини: людська гідність, біологічна природа, автономія особистості, раціональність.
 21. Права людини як загальнолюдська цінність. Сутність, склад, ієрархія цінностей феномену прав людини.
 22. Сутність людини у філософії модерну, постмодерну та метамодерну.
 23. Особливості реалізації прав людини у віртуальному просторі.
 24. Свобода як умова виникнення, здійснення та легітимації прав людини.
 25. Свобода та відповідальність людини в сучасній філософсько-правовій думці.
 26. Рівність як правова цінність.
 27. Види нерівності та шляхи її подолання.
 28. Справедливість як цінність. Актуальні концепції справедливості.
 29. Форми дискримінації в сучасному світі. Позитивна дискримінація.
 30. Права людини у світлі викликів XXI ст.
 31. Теорія поколінь прав людини і дискусії навколо неї. Сучасний каталог прав людини.
 32. Соматичні права як вид особистих прав людини і етико-

- юридична проблема.
33. Біобезпека в контексті біоетики.
 34. Проблема соціально-економічних прав.
 35. Проблема колективних прав людини.
 36. Гендерний вимір прав людини. Фемінізм як соціальне явище.
 37. Особливості реалізації прав людини в інформаційному суспільстві.
 38. Свобода слова. Мовне насильство.
 39. Екологічні права людини.
 40. Сучасні дискусії про права дитини. Ювенальна юстиція.
 41. Меншини в теорії і практиці прав людини.
 42. Права людини у політико-правових системах сучасності: порівняльна характеристика. Сучасна проблематика політичних прав.
 43. Тоталітаризм та авторитаризм і права людини.
 44. Демократія як умова реалізації прав людини.
 45. Права людини в сучасній Україні: стан та перспективи розвитку.
 46. Насильство і права людини. Типологія насильства за сферою прояву та за методами здійснення.
 47. Правові та позаправові шляхи профілактики й подолання насильства.
 48. Насильство в публічній сфері. Проблема співвідношення індивідуальних і колективних прав.
 49. Поняття і класифікація порушень прав людини у сучасному світі. Головні причини порушень прав людини.
 50. Дотримання прав людини у збройних конфліктах. Міжнародне гуманітарне право.
 51. Мир як умова дотримання прав людини.
 52. Концепція прав людини у правових системах традиційної правової сім'ї (Китай, Японія).
 53. Азійські регіональні декларації прав людини у контексті міжнародних стандартів прав людини.
 54. Місце прав людини у релігійних правових системах країн ісламського сходу.

55. Критика мультикультуралізму й універсалізму теорії прав людини з позиції етнетики.
56. Міжнародне право щодо прав людини: основні стандарти та інститути, проблеми їх ефективності.
57. Загальна характеристика трансгуманізму.
58. Етичні та юридичні аспекти тілесної трансформації людини.
59. Права людини і світова бідність. Дискусія про глобальну справедливість.
60. Науково-технічний прогрес і майбутнє прав людини.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до підготовки контрольної роботи з «Філософії прав людини»

1. Загальні положення

Для підвищення теоретичного й методологічного рівня підготовки докторів філософії, забезпечення більш ефективного формування у них наукового світогляду та більш широкого ознайомлення з сучасними соціально-правовими проблемами, програмою навчальної дисципліни передбачено виконання контрольних робіт, які виконуються аспірантами й подаються на кафедру філософії для рецензування й попередньої оцінки професорсько-викладацьким складом.

Остаточна оцінка виставляється після співбесіди викладача із аспірантом. Контрольні завдання, якість виконання яких визнана рецензентом незадовільною, повертаються аспіранту із зауваженнями для доопрацювання й повторно подаються на кафедру.

Написання контрольної роботи з філософії прав людини є елементом поглибленої підготовки доктора філософії з тем кожного змістовного модуля. Завдання роботи полягає у самостійному опрацюванні літератури з однієї із запропонованих тем і в оформленні результатів цієї роботи.

Контрольна робота має відображати наукову та методологічну

компетентність здобувача, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення автора до науково-дослідної праці.

Компілятивність контрольної роботи не виключає необхідності бути цілісною, завершеною за певною структурою працею, де автору необхідно показати вміння послідовно, логічно викладати зміст поставленої проблеми. Окрім цього, повинно мати місце і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення останньої, її хоча б часткове узагальнення, розв'язання як науково значущого завдання.

У контрольній роботі автор повинен продемонструвати власну науково-дослідницьку культуру, знання основних положень як класичної, так і сучасної літератури з конкретного досліджуваного питання, а також уміння захищати власні судження й умовиводи, викладені в основних положеннях своєї роботи.

2. Структура контрольної роботи

Структура контрольної роботи з філософії прав людини традиційна: вступ, основна частина, висновок, список використаної літератури.

У *вступі* зазначаються найосновніші положення актуальності проблеми та її значущості. Вступ повинен бути коротким, лаконічним (1-2 абзаци) і переконливим.

В *основній частині* розкривається сама тема роботи. Відповіді на кожне питання повинні містити обґрунтовану й аргументовану інформацію та викладення власного ставлення до сформульованих питань (проблем).

У *висновках* підбиваються підсумки роботи. Висновки повинні бути самостійними, стислими й змістовними і відображати уміння автора формулювати наукові судження й умовиводи відповідно до виконуваного наукового завдання.

Завершує контрольну роботу список використаної літератури.

Обсяг контрольної роботи має становити 5-7 сторінок структурованого тексту, надрукованого на аркушах формату A4 шрифтом Times New Roman 14 pt через 1,5 інтервали. Поля: зверху – 2 см, знизу – 2 см, справа – 1,5 см, зліва – 2,5 см, абзац 1,25 см.

Зміст роботи має базуватись на матеріалі декількох наукових джерел з аналізом стану проблеми.

3. Вимоги до оформлення контрольної роботи

Як і будь-яка дослідницька робота, контрольна робота із філософії прав людини має бути правильно оформлена (повинна містити точність цитування, адекватність переказу точки зору того чи іншого автора, його поглядів, ідей, висунених проблем і положень, достовірність посилань).

До її оформлення пред'являються наступні вимоги:

а) перша сторінка (без номера) відводиться для титульного аркуша і не входить у загальне число сторінок (зразок подається в *додатку*);

б) починаючи з другої сторінки наводиться текст контрольної роботи з послідовним викладенням матеріалу відповідно до поставленого завдання. Завершують контрольну роботу загальні власні висновки автора, яких він дійшов у процесі роботи над темою;

в) список літератури, яка вивчається й цитується, складається або відповідно до порядку її використання, або в алфавітному порядку.

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводиться в контрольній роботі, можна знайти у ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Додаток

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра філософії

Контрольна робота на тему:
«ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В
КИТАЇ»

Виконав:
аспірант кафедри філософії
Петренко Петро Петрович

Харків – 2024

Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Усього годин	У тому числі:		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
Розділ 1. Філософські витоки прав людини – 90 годин					
1.	Предмет та особливості філософії прав людини.	16	2	2	12

2.	Філософське обґрунтування ідеї прав людини.	18	2	4	12
3.	Гене́за ідеї прав людини.	20	4	4	12
4.	Антропологічне підґрунтя прав людини.	18	2	4	12
5.	Ціннісні основи прав людини.	18	2	4	12
	Всього за розділ	90	12	18	60
Розділ 2. Сучасні інтерпретації прав людини – 90 годин					
6.	Філософія прав людини у ХХІ сторіччі.	18	2	4	12
7.	Насильство і права людини.	18	2	4	12
8.	Незахідні концепції прав людини.	20	4	4	12
9.	Права людини у глобалізаційному вимірі.	16	2	2	12
10.	Футурологія прав людини.	18	2	4	12
	Всього за розділ	90	12	18	60
	Усього:	180	24	36	120

